

Paweł Pietnoczka

Partie agrarne na ukraińskiej scenie politycznej po 1991 roku

---

Przegląd Wschodnioeuropejski 4, 203-221

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAWEŁ PIETNOCZKA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

PARTIE AGRARNE NA UKRAIŃSKIEJ SCENIE POLITYCZNEJ PO 1991 ROKU

Zgodnie ze stanem z marca 2012 r. na Ukrainie zarejestrowanych było 197 partii politycznych. Spośród nich szereg ugrupowań należy zaliczyć do partii agrarnych. Wymienić wypada Ukraińską Partię Chłopsko-Demokratyczną, Chłopską Partię Ukrainy, Partię Odrodzenia Wsi, Agrarną Partię Ukrainy, Partię Chłopów oraz Partię „Chłopska Koalicja Agrarna Ukraina”. Należy jednak już na wstępie zauważyć, iż znaczenie tych ugrupowań w życiu politycznym Ukrainy było różne. Jedne z nich w wyniku wyborów do Rady Najwyższej Ukrainy uzyskiwały status partii parlamentarnych. Drugie zaś, pomimo podejmowanych prób, nie zdołały uzyskać takiego statusu. Niejednokrotnie partie agrarne, aby zwiększyć swoje szanse w walce o mandaty, decydowały się na uczestnictwo w wyborach parlamentarnych w ramach koalicji wyborczych. Takie próby były podejmowane w ramach Europejskiego Wyboru Ukrainy i koalicji „O Prawdę, o Lud, o Ukrainę!” w 1998 r., Drużyny Pokolenia Ozimego i koalicji „O Jedyną Ukrainę!” w 2002 r., Ludowej Koalicji Łytwyna i Ukraińskiej Koalicji Ludowej Kostenki i Pluszcza w 2006 r. oraz Chłopskiej Koalicji „Agrarna Ukraina” w 2007 r. Z powyższych prób dwie zakończyły się powodzeniem.

Spośród partii znajdujących się w ewidencji Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy tylko cztery zostały zarejestrowane jeszcze przed ogłoszeniem przez Ukrainę niepodległości. Jedną z nich jest również partia agrarna, a mianowicie Ukraińska Partia Chłopsko-Demokratyczna (*Українська селянська демократична партія – USDP*)¹. Zjazd założycielski USDP odbył się 9 czerwca 1990 r. w Kijowie, a wzięło w nim udział 99 delegatów. Reprezentowali oni jednak wyłącznie centralne i zachodnie obwody republiki. Ponadto warto odnotować, iż zdecydowana większość z nich reprezentowała dwa obwody, a mianowicie obwód kijowski i obwód lwowski, odpowiednio 48 i 32 delegatów².

¹ Pozostałe trzy partie to: Ukraińska Partia Republikańska „Sobór” (zarejestrowana 5.11.1990 r. pod nazwą – Ukraińska Partia Republikańska), Partia Zielonych Ukrainy (24.05.1991) i Demokratyczna Partia Ukrainy (28.06.1991). Zob. *Ресур політичних партій*, <<http://www.minjust.gov.ua/0/499>>.

² В. Литвин, *Українська селянсько-демократична партія*, „Політика і час” від 6 квітня 1991, s. 58.

Jednym ze współprzewodniczących, a następnie samodzielnym przewodniczącym partii, został znany pisarz Serhij Płaczynda. W deklaracji podstawowych zasad opublikowanej 31 maja 1990 r. USDP opowiedziała się za niepodległością Ukrainy, odrodzeniem rolnictwa, przyjęciem ustawy o własności prywatnej, stopniową likwidacją systemu kolchozowo-sowchozowego oraz rozwojem gospodarstw farmerskich. Zwrócono również uwagę na potrzebę ekologicznego odrodzenia ukraińskiej wsi oraz na potrzebę umocnienia Ukraińskiej Cerkwi Autokefalicznej³. Natomiast w programie partii przyjętym podczas zjazdu założycielskiego opowiedziano się także za wprowadzeniem instytucji prezydenta, utworzeniem wolnych stref ekonomicznych, zakazem budowy nowych elektrowni atomowych, deideologizacją szkolnictwa oraz rozdziałem państwa i Kościoła⁴. Ukraińska Partia Chłopsko-Demokratyczna jako druga spośród nowo powstających partii (po Ukraińskiej Partii Republikańskiej) została zarejestrowana⁵. Nastąpiło to 15 stycznia 1990 r. po spełnieniu warunku zezwalającego na dokonanie rejestracji, a mianowicie osiągnięciu liczby 3 tys. członków. Liczebność członków ugrupowania wzrosła jednak głównie dzięki popularności uzyskanej przez USDP w zachodniej części kraju, a w szczególności w Galicji. Zgodnie z danymi z grudnia 1990 r. w szeregach partii przebywało 3,2 tys. członków, z których ponad 2,3 tys. stanowili mieszkańcy obwodu lwowskiego, iwanofrankowskiego i tarnopolskiego⁶. Zdobycie przez USDP większej popularności w zachodniej części państwa spowodowane było zajęciem przez partię, a przynajmniej przez część jej członków, wyraźnie antykomunistycznego stanowiska. Przejawiało się to m.in. udziałem przedstawicieli partii w pracach skrajnie prawicowego Ukraińskiego Zgromadzenia Międzypartyjnego czy też wyrażaniem pochwał dla walki prowadzonej przez OUN(b) z władzą komunistyczną.

W warunkach niepodległej Ukrainy partia starała się aktywnie uczestniczyć w życiu politycznym kraju. Wspomnieć należy, iż w 1992 r. wraz z prawicową Ukraińską Partią Republikańską i centroprawicową Demokratyczną Partią Ukrainy weszła w skład proprezydenckiego Kongresu Sił Narodowo-Demokratycznych, zaś w kolejnych latach nawiązała współpracę z ruchem farmerskim. Jednak podejmowane przez USDP próby mające na celu zagwarantowanie jej wpływu na bieg wydarzeń w kraju, nie przyniosły wzrostu popularności wśród

³ Декларация основных принципов Украинської селянсько-демократичної партії (тези), в: А. Слюсаренко, М. Томенко, *Нові політичні партії України*, Київ 1990, s. 38–40.

⁴ Програма Української селянської демократичної партії, в: *Україна багатопартійна. Програмні документи нових партій*. Передмова, упорядкування О. Гарань, Київ 1991, s. 98–102.

⁵ Warto w tym miejscu zauważyć, iż przed USDP zostało już utworzonych szereg partii politycznych. Oprócz wspomnianej Ukraińskiej Partii Republikańskiej funkcjonowała także Ukraińska Partia Narodowa, Ukraińska Partia Chrześcijańsko-Demokratyczna, Państwowa Niepodległość Ukrainy, Socjaldemokratyczna Partia Ukrainy, Zjednoczona Socjaldemokratyczna Partia Ukrainy oraz Ukraińska Partia Ludowo-Demokratyczna.

⁶ В. ЛІТВИН, *op. cit.*, s. 59.

społeczeństwa, o czym najlepiej świadczą wyniki przedterminowych wyborów parlamentarnych 1994 r., w których to partia nie uzyskała żadnego mandatu. Podczas IV zjazdu USDP, który odbył się w grudniu 1994 r., stanowisko przewodniczącego partii objął Mykoła Szkarban – prezydent Stowarzyszenia Farme-rów Ukrainy⁷. Wówczas doszło również do połączenia Ukraińskiej Partii Chłopsko-Demokratycznej z Partią Zwolenników Własności Prywatnej, w skład której wchodziłi farmerzy. Warto odnotować, iż wraz ze zmianą kierownictwa ugrupowanie stało się bardziej umiarkowane, usytuowało się w centrum ukraińskiej sceny politycznej⁸. W czerwcu 1997 r. doszło do kolejnej zmiany na stanowisku przewodniczącego partii. Wówczas to na czele ugrupowania stanął Wiktor Prysiażniuk – przewodniczący kijowskiej organizacji USDP, redaktor gazety farmerskiej „Наш час” („Nasz Czas”). Kierowana przez niego partia zdecydowała, iż w wyborach parlamentarnych 1998 r. weźmie udział wspólnie z Liberalno-Demokratyczną Partią Ukrainy (dalej: LDPU). W tym celu oba ugrupowania utworzyły Koalicję Wyborczą „Europejski Wybór Ukrainy” (*Виборчий блок „Європейський вибір України”*). Sojusz partii agrarnej i partii liberalnej nie zagwarantował jednak sukcesu wyborczego, o czym świadczy 0,13% uzyskanych głosów⁹. Był to najsłabszy wynik wśród 30 ugrupowań biorących udział w walce o mandaty parlamentarne.

Kolejnym politykiem, który podjął się zadania zwiększenia roli USDP w życiu politycznym Ukrainy, był Wałerij Woszczew’skyj¹⁰. Kierowana przez niego partia w elekcji parlamentarnej 2002 r. wzięła udział w ramach koalicji „Drużyna Pokolenia Ozimego” (*Команда озимого покоління*), uznawanej za projekt administracji prezydenta. Tym razem w skład ugrupowania współtworzonego przez USDP i LDPU weszła również Partia Konstytucyjno-Demokratyczna oraz Partia Własności Prywatnej. Koalicja nie zdołała pokonać proggu wyborczego, a uzyskane 2,02% głosów pozwoliło jej na zajęcie dziewiątego miejsca wśród 33 ugrupowań uczestniczących w wyborach¹¹. Cztery lata później Ukraińska Partia Chłopsko-Demokratyczna podjęła kolejną próbę uzyskania statusu partii parlamentarnej. Wówczas to w wyborach do Rady Najwyższej USDP uczestniczyła w ramach Ludowej Koalicji Łytwyna (*Народний блок Литвина*), której to najważniejszym celem było doprowadzenie do zjednoczenia społeczeństwa podzielonego w wyniku „pomarańczowej rewolucji”. W skład koalicji,

⁷ Dotychczasowy lider – Sehij Płaczynda, został honorowym przewodniczącym USDP.

⁸ *Політичні партії України*, za red. M. Якушика, Київ 1996, s. 100.

⁹ В. Яблонський, Я. Латко, *Сучасні політичні партії України*, Київ 1999, s. 194.

¹⁰ Wałerij Woszczew’skyj stanowisko przewodniczącego USDP objął w maju 2000 r.

¹¹ Największym poparciem, przekraczającym czteroprocentowy próg wyborczy, koalicja cieszyła się w obwodzie charkowskim (4,73%) i obwodzie dnipropietrowskim (4,67%). Cyt. za: *Підсумки голосування по партії (блоку) у регіонах. Виборчий блок політичних партій „Команда Озимого Покоління”*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC0V>>.

oprócz USDP, weszły również Partia Ogólnoukraińskiego Zjednoczenia Lewicy „Sprawiedliwość” oraz Partia Ludowa. Należy jednak podkreślić, iż rola USDP w koalicji była niewielka, o czym świadczy fakt, iż lider ugrupowania – W. Woszczewskij, znalazł się na liście wyborczej dopiero na 70 miejscu. Ludowa Koalicja Łytwyna nie pokonała progę wyborczego, a otrzymane 2,44% głosów pozwoliło jej na zajęcie 7 miejsca wśród 45 podmiotów biorących udział w wyborach¹².

Dotychczasowe niepowodzenia nie zniechęciły partii do wzięcia udziału w przedterminowych wyborach parlamentarnych 2007 r. Tym razem USDP postanowiła nawiązać współpracę z Partią Odrodzenia Wsi oraz Ludową Partią Nową Ukrainą, czego efektem było powołanie do życia Chłopskiej Koalicji „Agrarna Ukraina”. Utworzenie koalicji agrarnej nie przyniosło oczekiwanego przez USDP sukcesu wyborczego. Otóż „Agrarna Ukraina” zajęła dopiero 16 miejsce wśród 20 ugrupowań biorących udział w wyborach; uzyskała zaledwie 0,11% głosów¹³. Pod przewodnictwem nowego lidera – Dmytra Andrijewskiego¹⁴, USDP zdecydowała wziąć udział w procesie integracyjnym ugrupowań centrolewicowych. Ostatecznie 17 grudnia 2011 r. odbył się zjazd zjednoczeniowy pięciu partii politycznych: „Sprawiedliwości” Stanisława Nikołajenki, „Ludowej Władzy” Josypa Winskigo, Ogólnoukraińskiego Związku Patriotycznego Serhija Hanzy, Partii Odrodzenia Wsi Dmytra Woronina oraz USDP Dmytra Andrijewskiego. Utworzone ugrupowanie otrzymało nazwę Zjednoczenie Lewicy i Chłopów (*Об'єднани ліві і селяни*)¹⁵. Na czele tej centrolewicowej partii politycznej stanął S. Nikołajenko, zaś jednym z jego zastępców został były lider USDP – D. Andrijewskij¹⁶. W ten sposób jedna z najstarszych partii politycznych Ukrainy – Ukraińska Partia Chłopsko-Demokratyczna, zdecydowała o zakończeniu samodzielnej działalności politycznej.

Partią, która w odróżnieniu od USDP, w większym stopniu potrafiła zaistnieć w życiu politycznym Ukrainy, była lewicowa Chłopska Partia Ukrainy (*Селянська партія України* – SelPU). To ugrupowanie, podobnie jak Socjalistyczna Partia

¹² Jednocześnie warto odnotować, iż trzyprocentowy próg wyborczy koalicja pokonała aż w dziesięciu regionach: w obwodzie żytomierskim (7,08% głosów), kirowogradzkim (5,09%), rówieńskim (4,44%), chmielnickim (4,39%), odeskim (3,78%), zakarpaczkim (3,49%), w Kijowie (3,39%), w obwodzie chersońskim (3,38%), wołyńskim (3,30%) i czerkaskim (3,03%). Cyt. za: *Відомості про підрахунок голосів виборців в межах регіонів України*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/w6p001>>.

¹³ *Результати голосування по Україні*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2007/w6p001>>.

¹⁴ Stanowisko przewodniczącego partii D. Andrijewskij objął w sierpniu 2008 r.

¹⁵ Od strony prawnej Zjednoczenie Lewicy i Chłopów jest kontynuatorem tradycji „Sprawiedliwości”.

¹⁶ *Ніколаєнку та Вінському на з'їзді лівоцентристських партій показали червоні картки*, <http://gazeta.ua/articles/politics-photo/_nikolaenku-ta-vinskomu-na-z-jizdi-livocentristskih-partij-pokazali-chervoni-kartki>.

Ukrainy (dalej: SPU), powstało w wyniku zakazu działalności Komunistycznej Partii Ukrainy. Konferencja założycielska SelPU odbyła się 25 stycznia 1992 r. w Chersoniu, a wzięło w niej udział 217 delegatów z 11 obwodów kraju¹⁷. Stanowisko przewodniczącego partii objął Serhij Dowhań – dyrektor sowchozu „Kosmos” w obwodzie chersońskim¹⁸. W niedługim czasie po przeprowadzeniu konferencji, bo już 3 marca 1992 r., partia została zarejestrowana. Podczas I Zjazdu Chłopskiej Partii Ukrainy, który odbył się w Kijowie w grudniu 1993 r., dokonano pewnych zmian w kierownictwie SelPU, a mianowicie pierwszym zastępcą S. Dowhania został Ołeksandr Tkaczenko – były minister rolnictwa, kandydat na stanowisko Prezydenta Ukrainy w 1991 r.¹⁹ SelPU opowiedziała się za wielopartyjnością, parlamentarnymi i pozaparlamentarnymi formami działalności partii, przeprowadzeniem demokratycznych wyborów, równouprawnieniem wszystkich obywateli Ukrainy oraz rozwojem wszelkich form działalności gospodarczej sprzyjających wzrostowi dobrobytu ludności. Partia wskazała na potrzebę rozwoju gospodarstw dzierżawionych i gospodarstw farmerskich. Zaznaczyła jednak przy tym, że ziemia powinna być przyznawana na długoterwałe lub bezterminowe użytkowanie z prawem do przekazania w spadku, ale bez prawa kupna i sprzedaży²⁰. Ugrupowanie za cel postawiło sobie także niedopuszczenie do całkowitego rozpadu gospodarstw kolektywnych. W ten sposób chciało zapobiec utracie pracy przez miliony osób²¹. Ponadto SelPU podkreśliła potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego Ukrainy, ustanowienia odpowiednich cen produktów rolnych oraz niedopuszczenia do zwiększenia wieku emerytalnego pracowników rolnych²².

Chłopska Partia Ukrainy została założona przede wszystkim przez kierownictwo kołchozów i sowchozów, co też w dużej mierze wpłynęło na znaczny wzrost popularności ugrupowania wśród mieszkańców wsi. Dowodem na to jest fakt, iż w marcu 1993 r. w szeregach SelPU było już 65 tys. członków²³. Nie było więc zaskoczeniem, że w przedterminowych wyborach parlamentarnych

¹⁷ В. Яблонський, Я. Латко, *op. cit.*, s. 56.

¹⁸ *Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією*, za red. О. Гараня, О. Майбородн, Київ 2000, s. 42.

¹⁹ Ostatecznie jednak О. Tkaczenko zrezygnował z kandydowania i udzielił poparcia Ł. Krawczukowi. Zob. *Право вибору: Президент України-1999*. Упорядник М. Томенко, О. Проценко, О. Галаджій та інші, Київ 1999, s. 104–105; В. Лютвнн, *Політична арена України: Дійові особи та виконавці*, Київ 1994, s. 287–288.

²⁰ В. Кремень, Є. Базовкін, *Політичні партії України. Порівняльний аналіз програмних документів*, Київ 1993, s. 61–62.

²¹ *Програма Селянської партії України, в: Аграрна політика і законодавча діяльність депутатської фракції Селянської партії України (1994–1999 роки). Документальний політичний нарис за редакцією С. В. Довганя*, Київ 1999, s. 6.

²² *Ibidem*, s. 8–9.

²³ *Українські ліві...*, s. 42.

1994 r. SelPU uzyskała zdecydowanie lepszy wynik nie tylko od Ukraińskiej Partii Chłopsko-Demokratycznej, ale i również od większości pozostałych partii uczestniczących w wyborach. Otóż większą liczbę miejsc w parlamencie uzyskała tylko Komunistyczna Partia Ukrainy (dalej: KPU) oraz Ludowy Ruch Ukrainy (dalej: NRU)²⁴. Natomiast pod względem skuteczności SelPU usytuowała się na pierwszym miejscu. Zgłosiła bowiem 31 kandydatów, z których 19 zostało deputowanymi. Tak więc skuteczność ugrupowania wyniosła aż 61%²⁵. SelPU zdobyła 19 mandatów, ale jednocześnie należy zaznaczyć, iż pod koniec roku do utworzonej frakcji należało już ok. 50 deputowanych²⁶. Ponadto warto odnotować znaczny sukces partii, który został osiągnięty podczas wyłaniania kierownictwa parlamentu. Otóż ugrupowaniu przypadło stanowisko zastępcy przewodniczącego Rady Najwyższej Ukrainy (dalej: RN), które to objął Ołeksandr Tkaczenko.

Współpraca Chłopskiej Partii Ukrainy z Socjalistyczną Partią Ukrainy Ołeksandra Moroza, która nawiązała się w Radzie Najwyższej II kadencji, doprowadziła m.in. do utworzenia wspólnej frakcji parlamentarnej, a następnie także do podjęcia decyzji o wspólnym udziale w wyborach parlamentarnych 1998 r. Partie utworzyły Koalicję Wyborczą „O Prawdę, o Lud, o Ukrainę!” (*Виборчий блок „За правду, за народ, за Україну!”*), która poddała ostrej krytyce ówczesne władze ukraińskie. Podkreślała, iż przeprowadzane reformy doprowadziły do ruiny produkcję przemysłową i rolną, masowego bezrobocia, znacznego wzrostu korupcji, pogorszenia sytuacji w edukacji i służbie zdrowia, zmniejszenia liczby urodzeń i wymierania narodu ukraińskiego²⁷. Do najważniejszych celów koalicja zaliczyła m.in. niedopuszczenie do swobodnego obrotu ziemią rolną, wstrzymanie nieusprawiedliwionego importu artykułów spożywczych, zagwarantowanie miejsc pracy, a także znaczne podwyższenie wynagrodzeń, rent i emerytur. Podkreślono również potrzebę rozwijania dobrosąsiedzkich stosunków gospodarczych i politycznych z Rosją i Białorusią oraz innymi państwami słowiańskimi²⁸. Kampania wyborcza opierająca się na krytyce władzy pozwoliła koalicji na uzyskanie 8,5% głosów i zajęcie trzeciego miejsca w wyborach. Dwa pierwsze

---

²⁴ Zgodnie ze stanem z 15 grudnia 1994 r. spośród 176 deputowanych będących członkami partii politycznych do KPU należało 90, do NRU – 20, zaś do SelPU – 19. Cyt. za: А. Білоус, Верховна Рада України: розташування сил і перспективи партій, „Нова політика” 1995, червень-липень, s. 30.

²⁵ Dla porównania, skuteczność KPU wyniosła 27,5%, zaś NRU – 7,5%. Zob. W. Baluk, *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987–2004)*, Wrocław 2006, s. 276; *Українські ліві...*, s. 86.

²⁶ Kandydaci SelPU największą popularnością cieszyli się w obwodzie czerkaskim (11,6%) oraz w obwodzie mikołajewskim (9,8%). Cyt. za: *Українські ліві...*, s. 86.

²⁷ *Передвиборча програма Виборчого блоку Соціалістичної партії України та Селянської партії України „За правду, за народ, за Україну!”*, „Віче” 1998, № 2 (71), s. 113–114.

²⁸ *Ibidem*, s. 115–116.

miejsca, podobnie jak cztery lata wcześniej, przypadły KPU i NRU²⁹. Lewicowa koalicja cieszyła się największą popularnością w centralnej Ukrainie, a w dwóch regionach odniosła nawet zwycięstwo: w obwodzie czerkaskim (25,95% głosów) i obwodzie chmielnickim (21,26%)³⁰.

Koalicja utworzyła w Radzie Najwyższej III kadencji frakcję „Lewicowe Centrum”, w skład której weszło 35 deputowanych. Spośród nich 13 było członkami SelPU, 15 – SPU, zaś 7 bezpartyjnymi³¹. Niewątpliwym sukcesem koalicji, a w szczególności Chłopskiej Partii Ukrainy, był wybór O. Tkaczenki na stanowisko przewodniczącego Rady Najwyższej³². Dostyc szybko doszło jednak do rozłamu we wspólnej frakcji SPU–SelPU, w związku z czym 1 października 1998 r. poinformowano o utworzeniu samodzielnej frakcji SelPU; w jej skład weszło 15 deputowanych³³. Wśród przyczyn rozłamu wymienia się chęć obu ugrupowań wystawienia swoich kandydatów w wyborach prezydenckich³⁴. Ostatecznie zresztą tak też się stało. Do walki o najwyższy urząd w państwie SPU zgłosiła O. Moroz, zaś SelPU O. Tkaczenkę³⁵.

Do nawiązania współpracy pomiędzy oboma ugrupowaniami doszło ponownie w sierpniu 1999 r., gdy O. Moroz, O. Tkaczenko oraz dwaj inni kandydaci na stanowisko Prezydenta Ukrainy: Jewhen Marczuk i Wołodymyr Olijnyk, utworzyli tzw. „czwórkę kaniowską”. Ta antyprezydencka koalicja miała wyłonić ze swego grona jednego kandydata na najwyższy urząd w państwie, a trzech pozostali mieli udzielić jemu poparcia³⁶. Jednak ostatecznie plan wyłonienia

²⁹ KPU uzyskała 24,65% głosów, zaś NRU – 9,40%. Cyt. za: *Підсумки голосування по партіях (виборчих блоках партій)*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v?kodvib=1&rejim=0>>.

³⁰ Ponadto bardzo wysokie poparcie, przekraczające 15%, koalicja SPU i SelPU otrzymała w obwodzie połtawskim (21,30%), winnickim (19,70%), czernihowskim (18,93%), kirowogradzkim (17,27%), kijowskim (16,16%) i żytomierskim (15,19%). Natomiast najniższą liczbę głosów, nieprzekraczającą czteroprocentowego progu wyborczego, ugrupowanie uzyskało na Krymie, Zakarpaciu, w Galicji oraz w obwodzie donieckim i dniepropietrowskim. Zob. *Підсумки голосування по партії (блоку) у регіонах. Виборчий блок Соціалістичної партії України та Селянської партії України «За правду, за народ, за Україну!»*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v?kodvib=1&rejim=0>.

³¹ В. Яблонський, Я. Латко, op. cit., s. 51.

³² Т. Коробова, *Співкера обрано. Тепер Президенту буде з ким боротися*, „День” від 8 липня 1998, <<http://www.day.kiev.ua/143612/>>.

³³ W Lewicowym Centrum pozostało 24 deputowanych, w tym 3 członków SelPU. Zob. *Українські ліві...*, s. 140.

³⁴ В. Яблонський, Я. Латко, op. cit., s. 12.

³⁵ Kandydatura O. Moroz na stanowisko Prezydenta Ukrainy została zgłoszona podczas drugiego etapu VII zjazdu SPU, który odbył się 15 maja 1999 r. Natomiast dwa tygodnie później, 29 maja 1999 r., podczas III zjazdu SelPU została zgłoszona kandydatura O. Tkaczenki. Zob. *История Социалистической партии Украины*, <<http://www.tovarish.com.ua/img/docs/history/history.doc>>; *Нелянська партія України. Довідка, в: Політична Україна сьогодні*, <<http://www.vlada.kiev.ua/fcontent.php?pacode=311&topic=72224>>.

³⁶ О. Юрчук, *Єдиний кандидат від «канивської четвірки» може перемогти в першому турі*, „День” від 26 серпня 1999, <<http://www.day.kiev.ua/3611/>>; Зушик Ю., Кривошеєнко О., Яблонський В., *Фігури. Політичне лідерство в сучасній Україні*, Київ 1999, s. 217–218.

wspólnego kandydata nie powiódł się, a przedstawiciel SelPU zrezygnował z ubiegania się o stanowisko prezydenta i wezwał swoich zwolenników do głosowania na Petra Symonenkę – lidera KPU. Natomiast o rozbitcie „czwórki kaniowskiej” oskarżył lidera socjalistów O. Moroza³⁷. Ostatecznie udzielenie poparcia P. Symonence w wyborach prezydenckich nie przyniosło Tkaczence i SelPU korzyści. Otóż utworzona pod koniec 1999 r. antylewicowa koalicja parlamentarna w styczniu następnego roku doprowadziła do odwołania lewicowego kierownictwa RN. Ze stanowiska przewodniczącego parlamentu został odwołany O. Tkaczenko, zaś ze stanowiska pierwszego zastępcy komunisty Adam Martyniuk³⁸. Ponadto należy dodać, iż rozpadowi uległa frakcja Chłopskiej Partii Ukrainy. Początkowo po odejściu sześciu deputowanych udało się ją jeszcze uratować dzięki pomocy udzielonej przez frakcję KPU, z której to wydelegowano do niej siedmiu parlamentarzystów. Jednak gdy w lutym 2000 r. opuściło ją kolejnych pięciu deputowanych, którzy weszli w skład „Solidarności” Petra Poroszenki, frakcja SelPU ostatecznie rozpadła się³⁹.

Sukcesy osiągnięte przez Chłopską Partię Ukrainy w 1994 i 1998 r. nie zostały już powtórzone w kolejnych dwóch elekcjach parlamentarnych, w których to partia zdecydowała uczestniczyć samodzielnie. W programie wyborczym przygotowanym z myślą o wyborach parlamentarnych 2002 r. partia, podkreślając swoją lewicowość, zapewniała o zamiarze wcielenia w życie wartości socjalistycznych. Wskazywała również na potrzebę udzielenia wsparcia kanonicznemu prawosławiu, zaś odnosząc się do polityki zagranicznej, zapowiadała, iż jej podstawą będzie odnowienie jedności słowiańskiej oraz „związek z bratnim narodem rosyjskim i białoruskim”. W celu zapewnienia ochrony przed ekonomiczną ekspansją Zachodu partia domagała się utworzenia wspólnej przestrzeni gospodarczej z Rosją i Białorusią. Uznała, iż podjęcie powyższych działań pozwoliłoby przetrwać narodowi ukraińskiemu⁴⁰. W odróżnieniu od swojej koalicjantki z poprzedniej elekcji parlamentarnej, SelPU nie udało się pokonać prognozy wyborczego; partia uzyskała zaledwie 0,37% głosów⁴¹. Żadnego mandatu ugrupowanie nie uzyskało także w okręgach jednomandatowych. Ten stan rzeczy miały zmienić wybory do Rady Najwyższej 2006 r. Warto w tym miejscu

---

³⁷ С. Рахманін, Ю. Мостова, *Україна партійна. Частина V. Соціалістична партія України*, „Дзеркало тижня” 2002, № 9 (384), <<http://www.dt.ua/1000/1550/34078/>>.

³⁸ Głosowanie dotyczące odwołania kierownictwa RN odbyło się 21 stycznia 2000 r. Za odwołaniem opowiedziało się 239 deputowanych. Warto zauważyć, iż w lutym 2001 r. O. Tkaczenko wstąpił do frakcji KPU, a powiązanie przyszłości politycznej z tą partią zapewniło Tkaczence uzyskanie mandatu parlamentarzysty podczas wyborów 2002 r., 2006 r. i 2007 r.

³⁹ *Українські ліві...*, s. 221.

⁴⁰ *Передвиборна програма Селянської партії України (затверджена на IV з'їзді Селянської партії України)*, s. 1–3.

⁴¹ *Результати голосування/Результати голосування в багатомандатному окрузі (по партіях)*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v>>.

zauważyć, iż w programie wyborczym ugrupowania nie było już jednoznacznie prorosyjskich haseł, tak jak to miało miejsce cztery lata wcześniej. Zrezygnowano również z podkreślania swojej lewicowości, odwoływania się do wartości socjalistycznych. Skoncentrowano się natomiast na obronie interesów rolnictwa, na obronie interesów wsi⁴². Jednak zmiany programowe, jak również zmiany w kierownictwie partii – od 2005 r. na czele SelPU stał Ołeksandr Jawors'kyj – nie przyniosły ugrupowaniu sukcesu w wyborach parlamentarnych 2006 r., gdyż uzyskało ono zaledwie 0,31% głosów⁴³.

Ołeksandr Jawors'kyj, chcąc przywrócić SelPU status partii parlamentarnej, przystąpił do rozmów z innymi siłami politycznymi w sprawie utworzenia jednego, ale za to wpływowego, ugrupowania agrarnego. Próbą połączenia sił partii agrarnych było powołanie do życia Politycznego Zjednoczenia „Agrarna Ukraina” (*політичне об'єднання „Аграрна Україна”*). Zjednoczenie zostało utworzone przez Chłopską Partię Ukrainy, Agrarną Partię Ukrainy, Partię Odrodzenia Wsi oraz Ukraińską Partię Chłopsko-Demokratyczną⁴⁴. W wydany oświadczeniu zauważono, iż po raz pierwszy w najnowszej historii Ukrainy liderzy wszystkich partii agrarnych podjęli decyzję o utworzeniu wspólnego ugrupowania. Za cel zjednoczenia postawiono poprawienie sytuacji ekonomicznej i społecznej na wsi. Opowiedziano się za wzrostem produkcji rolnej, własnością prywatną na ziemię, rozwojem rynku ziemi pod kontrolą państwa, poprawieniem sytuacji demograficznej na wsi oraz utworzeniem nowych miejsc pracy⁴⁵. Wśród celów zjednoczenia znalazło się również utworzenie znaczącej frakcji agrarnej w nowym parlamencie. Jak zauważył O. Jawors'kyj, „Agrarna Ukraina” liczy na wiejski elektorat, który stanowi znaczną część elektoratu rozczarowanego partiami reprezentowanymi w parlamencie⁴⁶. Proces zjednoczeniowy zapoczątkowany przez cztery partie agrarne został jednak bardzo szybko zahamowany. Do tego w znacznym stopniu przyczyniła się także Chłopska Partia Ukrainy. Otóż podczas zjazdu SelPU, który odbył się 30 czerwca 2007 r., nowym liderem ugrupowania została Lidia Poreczkina – doradca prezydenta W. Juszczenki, była wiceminister spraw wewnętrznych. Oświadczyła ona, iż odwołuje podpis poprzedniego

---

⁴² Zob. „Соціальна держава – справедливе суспільство – заможна родина”. *Передвиборча програма Селянської партії*. Затверджено VII з'їздом Селянської партії України, протокол № 7 від 17 грудня 2005 року, s. 1–5.

⁴³ Otrzymane poparcie, zresztą tak samo jak cztery lata wcześniej, pozwoliło partii na zajęcie dopiero 19 miejsca. Zob. *Результати голосування по Україні*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/W6P001>>.

⁴⁴ Umowę o współpracy liderzy czterech ugrupowań agrarnych podpisali 19 czerwca 2007 r.

⁴⁵ *Заява міжпартійного політичного об'єднання „Аграрна Україна”, „Буковина” від 13 липня 2007*, <<http://gazeta-bukovyna.cv.ua/main/13.07.2007/Zayava.htm#Заява>>.

⁴⁶ *Чотири партії аграрного спрямування створили політичне об'єднання „Аграрна Україна”*, <<http://press.unian.net/ukr/pressnews-100858.html>>.

przewodniczącego SelPU spod umowy o utworzeniu koalicji agrarnej⁴⁷. Z decyzją zjazdu o wyborze L. Poreczkinej na przewodniczącą partii nie zgodził się O. Jawors'kyj. Ostatecznie konflikt w szeregach SelPU uniemożliwił partii uczestnictwo w przedterminowych wyborach parlamentarnych 2007 r.⁴⁸

W listopadzie 2008 r. na czele SelPU stanął Zenowij Chołodiuk. Nowy lider partii uznał, iż szansą na powrót do „wielkiej polityki” jest nawiązanie bliższej współpracy z dawną koalicjantką, a więc z Socjalistyczną Partią Ukrainy. Ostatecznie zdecydowano nawet o przyłączeniu się do SPU, co też oficjalnie nastąpiło 18 grudnia 2011 r. podczas zjazdu zjednoczeniowego w Kijowie⁴⁹. Jednocześnie dotychczasowy lider SelPU objął stanowisko pierwszego zastępcy przewodniczącego SPU⁵⁰. Jednak działania podjęte przez kierownictwo SelPU na czele z Chołodiukiem spotkały się z ostrym sprzeciwem części członków partii, co w konsekwencji doprowadziło do rozłamu w szeregach ugrupowania. Podczas zjazdu SelPU, który odbył się 8 października 2011 r., przeciwnicy Chołodiuka usunęli go ze stanowiska przewodniczącego oraz podjęli decyzję o wyrzuceniu go z partii. Na nowego lidera ugrupowania wybrano jednego z założycieli partii, wieloletniego przewodniczącego – Serhija Dowhania. Spór, który zaistniał w szeregach ugrupowania, został ostatecznie rozstrzygnięty na korzyść S. Dowhania. Otóż Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy decyzję Chołodiuka i jego zwolenników o przyłączeniu SelPU do SPU uznało za niezgodną z prawem, gdyż zjazd SelPU odwołał go ze stanowiska przewodniczącego oraz pozbył członkostwa w partii⁵¹. Serhij Dowhań zapowiada powrót partii do Rady Najwyższej Ukrainy. Podczas plenum SelPU, które odbyło się 4 lutego 2012 r., podjęto decyzję, iż partia w wyborach parlamentarnych zgłosi swoich kandydatów we wszystkich okręgach jednomandatowych⁵².

Ugrupowaniem wpisującym się w nurt partii agrarnych stała się również Partia Odrodzenia Wsi. Zjazd założycielski partii odbył się 15 lutego 1993 r., a otrzymała ona wówczas nazwę Partia Wolnych Chłopów Ukrainy (*Партія*

⁴⁷ *Двоє людей заявляють про своє законне головування в Селянській партії*, <<http://www.unian.net/ukr/news/news-206182.html>>.

⁴⁸ We wrześniu 2007 r. Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy zostało poinformowane o fakcie rezygnacji L. Poreczkinej ze stanowiska przewodniczącej partii. W wyborach przedterminowych 2007 r. Poreczkina stanęła na czele koalicji „Ogólnoukraińska Wspólnota”. Koalicja uzyskała zaledwie 0,05% poparcia i zajęła 19 miejsc wśród 20 ugrupowań biorących udział w wyborach. Od kwietnia 2008 r. L. Poreczkina należy do Jedynego Centrum.

⁴⁹ *Соціалістична партія об'єднала лівих України*, <<http://spu.in.ua/ua/news/28371>>.

⁵⁰ Podczas zjazdu zjednoczeniowego do SPU przyłączyło się pięć partii. Poza SelPU Chołodiuka taką decyzję podjęły również: Partia „Socjalistyczna Ukraina”, Ogólnoukraińska Partia „Dzieci Wojny”, „Dzieci Wojny” Ludowej Partii Ukrainy oraz Partia „Kozacka Sława”.

⁵¹ *Селянська партія офіційно скасувала свій шлюб з Соцпартією*, <<http://www.expres.ua/news/2012/01/29/59167>>.

⁵² *Селянська партія розраховує повернутися до ВР*, <<http://www.unian.net/ukr/news/484165-selyanska-partiya-rozrahovue-povernutisya-do-vr.html>>.

вільних селян України – PWSU). Ta formacja polityczna została powołana do życia na podstawie Stowarzyszenia Farmerów Ukrainy Wasyla Hordijenki, utworzonego 8 kwietnia 1991 r. Zresztą wspomniany Hordijenko objął stanowisko przewodniczącego PWSU. Utworzenie partii politycznej uzasadniono chęcią stworzenia przeciwwagi dla Chłopskiej Partii Ukrainy oraz „Związku Chłopskiego” hamujących rozwój gospodarstw farmerskich⁵³. Partia opowiedziała się za objęciem gospodarstw farmerskich ulgami podatkowymi, uznaniem rolnictwa za podstawowy dział gospodarki Ukrainy, podkreśliła potrzebę zalegalizowania rynku ziemi. Wskazała także na potrzebę podniesienia duchowego i kulturalnego poziomu życia na wsi⁵⁴. W celu rozszerzenia bazy społecznej w 1994 r. podjęto decyzję o zmianie nazwy ugrupowania na Partia Wolnych Chłopów i Przedsiębiorców Ukrainy (*Партія вільних селян і підприємців України – PWSiPU*). Partia nie wzięła jednak aktywnego udziału w życiu politycznym Ukrainy. Dlatego też Stowarzyszenie Farmerów Ukrainy zaczęło nawiązywać bliższą współpracę z konkurencyjną Ukraińską Partią Chłopsko-Demokratyczną⁵⁵. W wyborach parlamentarnych 1994 r. uczestniczyło zaledwie dwóch członków partii⁵⁶, a kolejne lata to dalszy spadek aktywności politycznej ugrupowania; partia nie bierze udziału w wyborach 1998 r. i 2002 r. PWSiPU uaktywnia się jednak przed elekcją parlamentarną 2006 r. i ostatecznie bierze w niej udział w ramach prawicowej Ukraińskiej Koalicji Ludowej Kostenki i Pluszcza (*Український народний блок Костенка і Плюща*). Ponadto w skład koalicji weszła Partia Polityczna „Zjednoczona Ukraina” oraz Ukraińska Partia Ludowa, która odgrywała w niej wiodącą rolę. Potwierdzają to m.in. odległe miejsca zajęte na liście wyborczej przez liderów PWSiPU i „Zjednoczonej Ukrainy”. Otóż Iwan Tomycz⁵⁷ – przewodniczący PWSiPU, znalazł się na 15 miejscu, zaś Tetiana Jachejewa – przewodnicząca „Zjednoczonej Ukrainy”, na 21 miejscu. Ukraińskiej Koalicji Ludowej Kostenki i Pluszcza nie udało się pokonać progu wyborczego, a uzyskane 1,87% głosów pozwoliło jej na zajęcie ósmego miejsca⁵⁸.

Po przegranych wyborach parlamentarnych, a dokładnie 20 czerwca 2006 r., odbył się IX Nadzwyczajny Zjazd Partii Wolnych Chłopów i Przedsiębiorców

⁵³ В. Яблонський, *Сучасні політичні партії України*, Київ 1996, s. 98.

⁵⁴ Ibidem, s. 99–100; В. Яблонський, Я. Латко, op. cit., s. 163.

⁵⁵ Ibidem, s. 162.

⁵⁶ Кресіна І., Перегуда Є., *Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми*, Київ 2003, s. 49.

⁵⁷ I. Tomycz był deputowanym Rady Najwyższej IV kadencji. Uzyskał mandat parlamentarzysty z listy Koalicji Wyborczej W. Juszczenki „Nasza Ukraina”.

⁵⁸ Największym poparciem, przekraczającym próg wyborczy, koalicja cieszyła się w pięciu obwodach zachodniej części kraju: w obwodzie tarnopolskim (10,2% głosów), rówieńskim (8,45%), wołyńskim (6,27%), iwanofrankowskim (5,44%) i lwowskim (3,93%). Zob. *Аідомості про підрахунок голосів виборців в межах регіонів України*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/w6p001>>.

Ukrainy. Poza wprowadzeniem zmian do programu i statutu podjęto również decyzję o zmianie nazwy ugrupowania na Partia Odrodzenia Wsi (*Партія відродження села* – PWS). Ugrupowanie potwierdziło potrzebę stworzenia odpowiednich warunków dla rozwoju gospodarstw farmerskich, przeprowadzenia reformy rolnej na podstawie własności prywatnej oraz uznania rolnictwa za podstawowy dział gospodarki⁵⁹. Ponadto podkreśliło m.in. potrzebę poprawienia sytuacji demograficznej na wsi, zwiększenia obecności języka ukraińskiego we wszystkich sferach życia, udzielenia wsparcia dla Kościołów i wyznań popierających ukraińską państwowość. Odnosząc się do polityki zagranicznej, partia jednoznacznie opowiedziała się za przystąpieniem Ukrainy do UE i NATO. W przedterminowych wyborach parlamentarnych 2007 r. PWS wzięła udział w ramach Koalicji Chłopskiej „Agrarna Ukraina”. Warto zauważyć, iż tym razem partia odgrywała znacznie większą rolę w ramach koalicji niż podczas poprzednich wyborów, o czym może świadczyć fakt, iż na czele listy wyborczej stanął lider PWS – Iwan Tomycz. Utworzenie koalicji agrarnej, o czym była już mowa, nie przyniosło oczekiwanego przez tworzące je partie sukcesu wyborczego. W sierpniu 2010 r. na czele PWS stanął Dmytro Woronin⁶⁰. Pod jego przewodnictwem partia postanowiła nawiązać bliższą współpracę z ugrupowaniami centrolewicowymi. Ostatecznie Partia Odrodzenia Wsi, podobnie jak Ukraińska Partia Chłopsko-Demokratyczna, podjęła decyzję o przystąpieniu do Zjednoczenia Lewicy i Chłopów. Dotychczasowy lider PWS – D. Woronin, został jednym z zastępców przewodniczącego zjednoczenia.

Poza omówionymi już partiami agrarnymi w latach 90. na ukraińskiej scenie politycznej pojawiła się ponadto Agrarna Partia Ukrainy (*Аграрна партія України* – APU). APU powstała z inicjatywy 27 deputowanych należących do frakcji „Agrarnicy” oraz Prezydium Ogólnoukraińskiej Rady Kolektywnych Gospodarstw Wiejskich. Zjazd założycielski partii odbył się w dniach 4-5 grudnia 1996 r., a wzięło w nim udział 340 delegatów reprezentujących wszystkie regiony państwa⁶¹. Na czele nowo utworzonej formacji politycznej stanął wicepremier Mychajło Zubec⁶². Należy zauważyć, iż znaczna część działaczy APU była wcześniej członkami SelPU. O wejściu do APU zdecydowała m.in. mikołajewska obwodowa organizacja SelPU. Ponadto szeregi nowej partii zostały w pewnym stopniu zasilone również przez część członków USDP. O przystąpieniu do APU zdecydowała lwowska USDP⁶². Nowo utworzona partia miała za zadanie

⁵⁹ Програма Партії відродження села, <<http://pvsua.org/page/6&lang=ua>>; Zob. także: *Основні засади діяльності Партії відродження села*, „Нове село” від 7 вересня 2010, s. 2.

⁶⁰ Dotychczasowy lider – I. Tomycz, został honorowym przewodniczącym partii. Zob. *Делегати XI з'їзду Партії відродження села обрали нового лідера*, „Нове село” від 7 вересня 2010, s. 1.

⁶¹ С. Сіра, *Україна партійна. Політико-партійний вимір*, Київ 2004, s. 44.

⁶² *Аграрна партія України*, „Медіа-навігатор” 2002, № 8, <<http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=953&mode=thread&order=0&thold=0>>.

skupienie w swoich szeregach osób, które udzieliłyby poparcia władzy wykonawczej oraz byłyby bardziej rynkowo ustosunkowane niż te skupione w lewicowej SelPU⁶³.

Partia została nie tylko szybko zarejestrowana, co nastąpiło już 30 grudnia 1996 r., ale co ważniejsze, bardzo szybko wzrosła liczebność jej członków. Otóż na moment I zjazdu partii, który odbył się 15 marca 1997 r. w Kijowie, w szeregach APU było już ponad 110 tys. osób⁶⁴. Zatem pod względem liczebności członków ustępowała wówczas już tylko Komunistycznej Partii Ukrainy. Podczas wspomnianego zjazdu na przewodniczącą ugrupowania została wybrana parlamentarzystka Kateryna Waszczuk, która następnie poprowadziła APU do walki o mandaty parlamentarne w wyborach 1998 r. W przyjętym programie wyborczym partia podkreśliła, iż jej zadaniem jest reprezentowanie interesów ukraińskiej wsi. Opowiedziała się m.in. za ustanowieniem odpowiednich proporcji pomiędzy cenami produktów rolnych i cenami produktów przemysłowych, poprawieniem sytuacji demograficznej na wsi oraz zagwarantowaniem 30% miejsc w szkołach wyższych dla dzieci z terenów wiejskich. Chociaż partia wystąpiła przeciwko wolnemu obrotowi ziemią rolną, to jednak jednocześnie zaznaczyła, iż ostatecznie tę kwestię powinni rozstrzygnąć sami rolnicy w drodze referendum⁶⁵. Odnosząc się do kwestii polityki zagranicznej, zwrócono uwagę na konieczność zachowania przez Ukrainę statusu państwa pozablokowego⁶⁶. Chociaż APU nie udało się pokonać prognozy wyborczego podziału podczas elekcji parlamentarnej 1998 r., to należy jednak zaznaczyć, iż do tego sukcesu zabrakło całkiem niewiele. Partia zdobyła najlepszy wynik spośród ugrupowań, które nie dostały się do parlamentu; uzyskała 3,68% głosów, co pozwoliło jej na zajęcie 9 miejsc⁶⁷. Największą popularnością APU cieszyła się w obwodzie wołyńskim (14,82% głosów) i obwodzie rówieńskim (10,12%)⁶⁸. Status partii parlamentarnej zapewniły ugrupowaniu wybory w okręgach jednomandatowych. Otóż w ośmiu z nich zwycięstwo odnieśli przedstawiciele APU.

W maju 1999 r. partia podjęła decyzję o udzieleniu poparcia w wyborach prezydenckich Łeonidowi Kuczmiu. APU weszła w skład koalicji „Nasz wybór

---

⁶³ С. Рахманін, Ю. Мостова, О. Дмитричева, *П'ять складових частин блоку «За єдину Україну!»*, „Дзеркало тижня” 2002, № 11 (386), <<http://www.dt.ua/1000/1550/34228/>>.

⁶⁴ В. Яблонський, Я. Латко, *op. cit.*, s. 147.

⁶⁵ *Передвиборна програма Аграрної партії України. Економіка села – це рушійний важіль поступу України до добробуту!*, „Віче” 1998, № 2 (71), s. 38–39.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 38.

⁶⁷ М. Томенко, *Підсумки парламентських виборів в Україні (Політичні організації і надання переваг електорату)*, „Політична думка” 1998, № 2, s. 109.

⁶⁸ Ponadto próg wyborczy został pokonany w obwodzie lwowskim (6,98%), odeskim (6,20%), chmielnickim (5,73%), iwanofrankowskim (5,18%), żytomierskim (4,89%) i tarnopolskim (4,10%) *Zob. Підсумки голосування по партії (блоку) у регіонах*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v?kodvib=1&rejim=0>>.

– Leonid Kuczma!”. Wówczas też na przewodniczącego ugrupowania wybrano ówczesnego wicepremiera Mychajła Hładija⁶⁹. Kontynuacją współpracy między APU a prezydentem Ł. Kuczumą był udział partii w elekcji parlamentarnej 2002 r. w ramach proprezydenckiej koalicji „O Jedyną Ukrainę!” („*За єдину Україну!*”). W skład koalicji oprócz Agrarnej Partii Ukrainy weszły również: Partia Regionów, Pracująca Ukraina, Partia Ludowo-Demokratyczna oraz Partia Przemysłowców i Przedsiębiorców Ukrainy. Warto odnotować, iż reprezentantka APU, parlamentarzystka Kateryna Waszczuk, zajęła na liście wyborczej bardzo wysokie 3 miejsce. Przed nią znalazł się tylko szef administracji prezydenta Wołodmyr Łytwyn oraz premier Ukrainy i przewodniczący PPPU Anatolij Kinach.

Koalicja „O Jedyną Ukrainę!” uzyskała w wyborach 11,77% głosów, co pozwoliło jej na wprowadzenie do parlamentu 35 deputowanych i zajęcie trzeciego miejsca w kręgu wielomandatowym. Ponadto ugrupowanie uzyskało 66 mandatów w okręgach jednomandatowych⁷⁰. Biorąc pod uwagę indywidualne wyniki osiągnięte przez poszczególne partie wchodzące w skład koalicji „O Jedyną Ukrainę!”, zauważymy, iż APU, uzyskując 29 mandatów (20 w okręgach jednomandatowych i 9 z listy krajowej), ustąpiła miejsca tylko Partii Regionów, która zdobyła 33 mandaty (28 w okręgach jednomandatowych i 5 z listy krajowej)⁷¹. Proprezydencka koalicja utworzyła najliczniejszą frakcję parlamentarną, na co pozwoliło zdobycie największej liczby mandatów w okręgach jednomandatowych, jak również przyłączenie się do niej znacznej części deputowanych bezpartyjnych. W jej skład zgodnie ze stanem z posiedzenia porannego 15 maja 2002 r. wchodziło 175 deputowanych⁷². Należy jednak zauważyć, iż bardzo szybko uwidoczniły się różnice interesów wewnątrz proprezydenckiej frakcji. Ostatecznie 20 czerwca 2002 r. doszło do rozpadu „Jedynej Ukrainy”, w wyniku którego powstały 4 frakcje i 3 grupy parlamentarne. Wyodrębniła się również frakcja „Agrariusze Ukrainy”, w skład której weszło 16 deputowanych⁷³.

⁶⁹ *Аграрна партія...*, <<http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=953&mode=thread&order=0&thold=0>>.

⁷⁰ *Результати голосування/Результати голосування в багатомандатному окрузі (по партіях)/Підсумки голосування по партіях (виборчих блоках партій)*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v>>; *Результати голосування/Результати голосування в одномандатних округах/Зведені відомості по партіях/Кандидати від партій (блоків), які набрали найбільшу кількість голосів в одномандатних округах*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v>>.

⁷¹ О. Грязнова, *Політичні партії та вибори 2002 року до Верховної Ради України*, „Парламент” 2002, № 1–2, s. 4.

⁷² *У парламенті поки що 6 фракцій*, „Українська правда” від 15 травня 2002, <<http://pravda.com.ua/news/2002/5/15/23019.htm>>.

⁷³ *Фракція Аграрники України*, „Українська правда” від 20 червня 2002, <<http://www.pra-vda.com.ua/news/2002/06/20/2989450/>>.

Podczas nadzwyczajnego zjazdu partii, który miał miejsce w czerwcu 2004 r., na lidera APU został wybrany przewodniczący parlamentu Wołodymyr Łytwyn. Wówczas też podjęto decyzję o udzieleniu poparcia w wyborach prezydenckich Wiktorowi Janukowyczowi oraz postanowiono dokonać zmiany nazwy ugrupowania na Ludowa Agrarna Partia Ukrainy, co było podyktowane chęcią rozszerzenia bazy społecznej partii. Ponieważ nowa nazwa również była kojarzona głównie z elektoratem wiejskim, w lutym 2005 r. podjęto kolejną decyzję dotyczącą zmiany nazwy. Otóż przyjęto wówczas nazwę Partia Ludowa (*Народна партія* – NP). Ugrupowanie postawiło sobie za cel zintegrowanie ukraińskiego społeczeństwa bardzo mocno podzielonego podczas „pomarańczowej rewolucji”. Jak już wspomniano, ten cel przyświecał również Ludowej Koalicji Łytwyna, która bez powodzenia uczestniczyła w wyborach 2006 r. Status ugrupowania parlamentarnego przywróciły Partii Ludowej przedterminowe wybory do RN w 2007 r. Wówczas to Koalicja Łytwyna, w skład której oprócz NP weszła również Pracownicza Partia Ukrainy, uzyskała 3,96% głosów, co pozwoliło jej na zdobycie 20 mandatów i zajęcie piątego miejsca wśród uczestników walki wyborczej⁷⁴.

W związku z tym, iż Partia Ludowa odcięła się od nurtu agrarnego, że zaczęła reprezentować interesy całego narodu, a nie jak dotąd – głównie interesy rolnictwa, interesy wsi, coraz częściej zaczęto zwracać uwagę na potrzebę odrodzenia Agrarnej Partii Ukrainy. Ostatecznie tak też się stało, a zjazd założycielski APU odbył się 7 października 2006 r. Podczas zjazdu zatwierdzono statut i program, a także wybrano organy kierownicze APU. Na czele ugrupowania stanął parlamentarzysta, pierwszy przewodniczący APU utworzonej w 1996 roku – Mychajło Zubec⁷⁵. Partia opowiedziała się za zwiększeniem konkurencyjności rodzimego producenta na rynku krajowym i rynkach międzynarodowych, rozwojem infrastruktury społecznej na wsi oraz prowadzeniem polityki podatkowej stymulującej produkcję rolną. Podkreśliła również potrzebę ustanowienia realnej ceny ziemi, udzielenia wsparcia dla gospodarstw farmerskich i gospodarstw indywidualnych oraz stworzenia warunków dla funkcjonowania rynku ziemi⁷⁶. W przyjętym programie dużo uwagi poświęcono kwestii polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa. APU jednoznacznie opowiedziała się za przystąpieniem Ukrainy do Unii Europejskiej. Zwróciła uwagę na potrzebę jak najszybszego wprowadzenia ruchu bezwizowego z państwami należącymi do UE oraz dostosowania prawa ukraińskiego do prawa UE. Agrarna Partia Ukrainy jednocześnie zauważyła, iż realizacji dążeń eurointegracyjnych Ukrainy powinny towarzyszyć dobrosąsiedzkie stosunki ze wszystkimi

⁷⁴ *Результати голосування по Україні*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2007/w6p001>>.

⁷⁵ *Аграрна партія України. Історія партії*, <<http://agroparty.org.ua/about/history>>.

⁷⁶ *Програма Аграрної партії України*, <<http://agroparty.org.ua/about/programme>>.

państwami postradzieckimi, a szczególną uwagę zwrócono na potrzebę bliskiej współpracy gospodarczej i kulturalnej z Rosją. Odnosząc się do stosunków na linii Ukraina – NATO, zauważono, iż Ukraina powinna rozwijać współpracę z NATO, uwzględniając własne interesy narodowe oraz podstawowe zasady i normy prawa międzynarodowego. Równocześnie zaznaczono, że Ukraina może brać udział wyłącznie w tych operacjach NATO, które uzyskały sankcję ONZ, i które nie są sprzeczne z zasadami współpracy strategicznej z innymi państwami. APU opowiedziała się za pozablokowym statusem Ukrainy, a zmiana tego statusu mogłaby tylko nastąpić w wyniku referendum krajowego⁷⁷. Chociaż Agrarna Partia Ukrainy nie wzięła udziału w wyborach parlamentarnych 2007 r., to jednak warto zwrócić uwagę, iż do Rady Najwyższej dostał się Mychajło Zubec'. Mandat parlamentarzysty uzyskał jako członek Partii Regionów, do której wstąpił w październiku 2007 r.⁷⁸ Od września 2010 r. na czele APU stoi Wiktor Słauta, który w chwili wyboru na stanowisko przewodniczącego partii był wicepremierem ds. rolnictwa w rządzie Mykoły Azarowa⁷⁹. Partia kierowana przez Słautę jest przekonana, że odegra znaczącą rolę w życiu politycznym Ukrainy, a dowodem na to ma być m.in. znaczny wzrost liczby członków ugrupowania, która według APU, od września 2010 r. do czerwca 2011 r., wzrosła z 16 do 70 tysięcy⁸⁰.

Kolejnym ugrupowaniem wpisującym się w nurt partii agrarnych jest Partia Chłopów (*Партія селян* – PS). Została ona zarejestrowana 6 marca 2007 r., ale do 2009 r. nosiła nazwę Partia Odrodzenia Ukraińskiej Wsi (*Партія відродження українського села*). W lutym 2009 r. na stanowisko przewodniczącego partii został wybrany Anatolij Drobotow⁸¹, który jednak dość szybko znalazł się w konflikcie z szeregiem obwodowych organizacji partii domagających

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Mychajło Zubec' jest jednym z wielu ukraińskich polityków, którzy dość często zmieniali przynależność polityczną. Wystarczy choćby wspomnieć, iż w 2002 r. uczestniczył w wyborach z listy „O Jedyną Ukrainę!”, na której zajął 15 miejsce (wówczas był członkiem APU). Cztery lata później jako członek WO „Ojczyzna” kandydował z listy Koalicji Julii Tymoszenko (59 miejsce na liście). Natomiast w 2007 r., jak już wspomniano, ubiegał się o mandat parlamentarzysty z listy PR, zajął na niej 174 miejsce.

⁷⁹ W. Słauta od I 2004 r. do I 2005 r. obejmował stanowisko ministra rolnictwa w rządzie W. Janukowicza. W 2007 r. obejmował stanowisko wicepremiera ds. sektora rolno-przemysłowego. Był deputowanym Rady Najwyższej IV, V i VI kadencji. W 2002 r. uzyskał mandat parlamentarzysty w okręgu 63 w obwodzie donieckim; został zgłoszony do wyborów przez koalicję „O Jedyną Ukrainę!” (wówczas był członkiem APU). W 2006 r. i w 2007 r. mandat parlamentarzysty uzyskiwał z listy PR (zajmował na niej odpowiednio 86 i 89 miejsce). Zob. *Слаута Віктор Андрійович*, <<http://file.liga.net/person/839-viktor-slayta.html>>; *Слаута Віктор Андрійович*, в: *Офіційна Україна сьогодні*, <<http://dovidka.com.ua/user/?code=91473>>.

⁸⁰ *Своя серед своїх у селах і селищах, не чужа у містах*, <<http://agroparty.org.ua/main/127-self-among-their-villages-and-in-towns-not-a-stranger-in-the-cities>>.

⁸¹ W 2006 r. A. Drobotow kandydował do parlamentu z listy SelpU; zajmował na niej trzecie miejsce.

się m.in. podjęcia ścisłej współpracy z prorosyjską Postępową Socjalistyczną Partią Ukrainy⁸². PS określiła się jako ugrupowanie centrolewicowe, a swój program prawie w całości poświęciła problemom wsi i rolnictwa. Opowiedziała się za upowszechnieniem nowoczesnych technologii w rolnictwie, prawnym uregulowaniem kwestii określania cen na produkcję rolną, stworzeniem właściwych warunków dla wykorzystania potencjału eksportowego rolnictwa oraz przeprowadzeniem reformy emerytalnej uwzględniającej interesy rolników. Wskazała także na potrzebę prowadzenia polityki podatkowej sprzyjającej rozwojowi produkcji rolnej oraz na potrzebę przeciwdziałania niekontrolowanemu wwozowi na terytorium Ukrainy produktów rolnych z zagranicy. Ponadto podkreśliła konieczność zachęcenia młodzieży do mieszkania i podejmowania pracy na wsi oraz zwróciła uwagę na potrzebę walki z kryzysem demograficznym na Ukrainie poprzez wprowadzenie systemu zachęcającego do wielodzietności⁸³.

Poza omówionymi partiami do ugrupowań agrarnych należy także zaliczyć Partię „Chłopska Koalicja Agrarna Ukraina”. Została ona zarejestrowana w lipcu 2005 r., ale do 2008 r. nosiła nazwę Ludowa Partia Nowa Ukraina (*Народна партія нова Україна*). W przedterminowej elekcji parlamentarnej 2007 r., o czym już była mowa, partia wzięła udział w ramach komitetu wyborczego „Chłopska Koalicja Agrarna Ukraina”. Choć udział w wyborach w ramach koalicji nie zakończyło się powodzeniem, to jednak wpłynęło na podjęcie decyzji o zmianie nazwy na Partia „Chłopska Koalicja Agrarna Ukraina” (*Партія „Селянський блок аграрна Україна”*). Należy zauważyć, iż obecnie ugrupowanie nie przejawia aktywności w życiu politycznym Ukrainy.

Możliwość sprawdzenia wpływów poszczególnych partii agrarnych, podobnie zresztą jak i innych ugrupowań politycznych, stworzyły wybory samorządowe z 31 października 2010 r. W następstwie ich przeprowadzenia w organach samorządu terytorialnego zasiadli deputowani reprezentujący aż 122 partie polityczne. Wśród nich znaleźli się również przedstawiciele partii agrarnych. Jednak wyniki osiągnięte przez te ugrupowania należy uznać za bardzo słabe. Najlepszy wynik spośród nich osiągnęła Agrarna Partia Ukrainy, która zdobyła tylko 0,18% głosów i uzyskała 414 mandatów (15 miejsc)⁸⁴. Na kolejnych miejscach

---

⁸² Już we wrześniu 2009 r. odwołania Drobotowa ze stanowiska przewodniczącego partii domagały się organizacje: lugańska, doniecka, miołajewska, czernihowska, czerniowiecka, połtawska, charkowska, lwowska oraz sewastopolska. Zob. *Анатолія Дроботова – в отставку!*, <http://www.vitrenko.org/news.php?lang=1&part_id=25&subpart_id=340&article_id=8906&year_id=2012&month_id=09>.

⁸³ *Програма „Партії селян”*, <http://partiyaselyan.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=80>.

⁸⁴ Jednak według APU osiągnięty wynik pozwala z optymizmem patrzeć na przyszłość ugrupowania. Najwięcej przedstawiciele partii wprowadziła do organów samorządu terytorialnego w obwodzie połtawskim (58 deputowanych), zaporoskim (52), tarnopolskim (46), donieckim (44), chersońskim (43), charkowskim (40), czerkaskim (26), żytomierskim i winnickim (po 25 deputowanych). Zob. *Аграрна партія України. Історія партії*, <<http://agroparty.org.ua/about/history>>.

spośród partii agrarnych znalazły się: Chłopska Partia Ukrainy – 0,03% głosów i 72 mandaty (42 miejsce), Partia Odrodzenia Wsi – 0,02% i 54 mandaty (46 miejsce), Ukraińska Partia Chłopsko-Demokratyczna – 0,01% i 21 mandatów (65 miejsce). Ponadto czterech radnych do organów samorządu terytorialnego wprowadziła Partia Chłopów, zaś jednego Partia „Chłopska Koalicja Agrarna Ukraina”⁸⁵. Wobec powyższych wyników nie są więc niczym zaskakującym decyzje niektórych partii agrarnych o połączeniu się z innymi ugrupowaniami politycznymi. Jednocześnie warto odnotować, iż duże poparcie podczas wyborów samorządowych otrzymała Partia Ludowa, która zdobyła 4,16% głosów i uzyskała 9361 mandatów (3 miejsce).

Należy zaznaczyć, iż spośród omówionych partii największą rolę w życiu politycznym Ukrainy odegrała SelPU oraz APU. Jednak po początkowych sukcesach SelPU odniesionych podczas elekcji parlamentarnych 1994 r. i 1998 r. nastąpił znaczny spadek popularności ugrupowania. Niepowodzenia w kolejnych wyborach spowodowały, iż część działaczy partii za najlepsze wyjście uznała przyłączenie SelPU do Socjalistycznej Partii Ukrainy, co w konsekwencji doprowadziło do rozłamu w szeregach ugrupowania. Natomiast Agrarna Partia Ukrainy po wprowadzeniu swoich przedstawicieli do Rady Najwyższej w 1998 r. i 2002 r. podjęła decyzję o zmianie wizerunku. Postanowiła odciąć się od nurtu agrarnego, przekształcić się w partię o charakterze ogólnonarodowym, czego konsekwencją była także sama zmiana nazwy na Partia Ludowa. Podsumowując, należy podkreślić, iż obecnie znaczenie partii agrarnych na ukraińskiej scenie politycznej jest niewielkie. Żadna z nich nie posiada statusu partii parlamentarnej, a gdy weźmie się pod uwagę m.in. wyniki ostatnich wyborów samorządowych, to trudno oczekiwać, aby ten stan zmienił się po elekcji parlamentarnej 2012 r. Warto także zwrócić uwagę, iż tworzone przez partie agrarne z innymi ugrupowaniami politycznymi koalicje najczęściej nie osiągały sukcesu wyborczego. Zdarzało się też, iż w utworzonych koalicjach pełniły rolę zdecydowanie słabszych koalicjantów. Bez wątpienia wpływ na niewielkie znaczenie partii agrarnych w życiu politycznym Ukrainy ma m.in. fakt braku jedności w ruchu agrarnym, jak również i fakt braku znanych liderów. Na koniec warto odnotować, iż kolejne niepowodzenia wyborcze Ukraińskiej Partii Chłopsko-Demokratycznej oraz Partii Odrodzenia Wsi spowodowały, iż oba ugrupowania postanowiły zrezygnować z samodzielnego funkcjonowania na scenie politycznej Ukrainy.

---

⁸⁵ *Результати виборів депутатів Верховної Ради АРК., обласних, районних міських, районних у містах, селищних, сільських рад*, <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/WP0011>>.

Agrarian Parties in the Ukrainian Political Arena after 1991

The article presents the role of agrarian parties in the political life of Ukraine after 1991. The main focus is placed on the Ukrainian Peasant Democratic Party, Peasants' Party of Ukraine, Rural Revival Party, Peasant Party, Agrarian Party of Ukraine set up in 1996, and Agrarian Party of Ukraine set up in 2006. The origin of the parties, their statutory priorities, as well as the significance of particular agrarian parties on the Ukrainian political scene have been illustrated. In order to increase their chances in elections to the Supreme Council of Ukraine, agrarian parties frequently formed coalitions, which is why the article also discusses cooperation between the abovementioned parties and other political groups.